

πτοι, διότι ερῶσι τὸ γένος τὴν μεγάλην ὠφέλειαν κρύπτοντες τὸ ἀπ' αὐτῆς ἐκπηγάζον φῶς, τὸ ὅποτον ἔμελλε νὰ φωτίσῃ καθαρώτερα καὶ ἀφθονώτερα τὰ κατεσκοτισμένα μας πρόσωπα.

Ἡ γωνιώδη νὰ κάμω σύντομον τὸ βιβλιάριον, καὶ ἀληθινὴν σύνοψιν Φυσικῆς. Ἐμέτρησα δὲ τὴν ἑκτασίν τε μὲ ἐνιαυτῆ ἐνὸς μαθήματα γινόμενα ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος· ἡ πείρα θέλει μὲ διδάξῃ, εἰ μὲν ἐμέτρησα ὀρθῶς ἢ ἐσφαλμένως, καὶ μὲ δείξῃ τὴν εἰς τὸ ἐξῆς ἀρμοδιώτεραν μεταχείρισιν τῆ βιβλίου. Εἰ μὲν περισσεύσωσι τὰ μαθήματα, ἔμπορῶ νὰ διορίσω καὶ ὥραν ἄλλην τῆς ἐβδομάδος διὰ ἐξήγησιν· εἰ δὲ περισσεύσει ὁ χρόνος, δὲν θέλει βέβαια δαπανηθῆν εἰς μάτην διὰ τῆς νέης τῆ γένους μας τὸ πολιτιμώτατον τέτο ἀνάλωμα. Ἡ βίβλος θέλει χρησιμεύσῃ ὡς Ἀριάδνης μίτος καὶ εἰς ἐμὲ καὶ εἰς τὸν, ὅστις ἂν θελήσῃ νὰ τὴν μεταχειριθῆ, ἀπὸ τῆς διδασκάλης, διὰ νὰ ὀδηγήσῃ τὰ ἀπαλὰ παιδία εἰς τὰς λαβυρινθώδεις τῆς Φυσικῆς θεωρίας· αἱ δὲ προσηκαὶ ἢ ἀφαιρέσεις, κατὰ τὴν χρείαν, μὲ παραδείγματα πλειότερα καὶ καταλληλότερα θέλῃν γίνεσθαι ἀπ' αὐτὸν τὸν διδάσκαλον ἀναλόγως τῆ μέτρῃ τῆς προκοπῆς τε.

Πειράματα ἀναφέρω τὰ ἀπλῆστερα καὶ εὐκολώτερα νὰ γείνωνται ἀπὸ καθενα. Ἄρκει νὰ ἔχη τις φίλον τινα τῶν ἀληθινῶν ὁμογενῶν μας Ἰατρῶν (α) διὰ νὰ δανειθῆ ἀπ' αὐτὸν ἓν ἢ δύο ὄξεα, καὶ κἂν ἓν κάλιον· τὴν δὲ ἄλλην τῶν πειραμάτων τε ὕλην εὐρίσκει πρόχειρον πάντοτε εἰς τὸν ἰδιόν τε οἶκον. Εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος, εἰ μὲν ἐξαιρεθῶσι τρεῖς ἢ τέσσαρες αἱ ἐπισημότεραι, οἱ

(α) Τοῖτον φίλον εὐρήκαμεν καὶ ἡμεῖς ἰδῶ τὸν καλὸν καὶ ἀγαθὸν ἰατρὸν Δημήτριον Ζαφειρίδην, ὅστις διὰ τὴν φιλογενειάν τε μᾶς χορηγεῖ πάντοτε, ὅσα δὲν ἔχομεν ἐκ τῆς ἰατρικῆς τε ἀποθήκης διὰ χημικὰ καὶ φυσικὰ πειράματα.

Γ'ατροὶ εἶναι καὶ φαρμακοποιοί. Εἰς ὅλας σχεδὸν εὐρίσκονται ὁμογενεῖς ἰατροὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς μακαρίας γένε, οἵτινες μὲ ἀδιακόπως κόπως ἀπὴνθισαν ἀπὸ τὰς Εὐρωπαϊκῆς Ακαδημίας ὁμῶς μὲ τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην καὶ ὅσα ἠδυνήθησαν βοηθητικὰ τῆς ἀφενέσης πατρίδος των μέσα. Τύτους, καθὼς εἶπα καὶ ἄλλῃ, (α) πρέπει νὰ λαμβάνωσι βοηθῆσαι οἱ κατὰ τόπους διδάσκαλοι, καὶ θέλουν ἐξάπαντος ὠφελήσῃν, εἴαν καὶ δέν ἴδαν χημικὰ ἐργαστήρια τῆς Εὐρώπης, καὶ Φυσικῆς μεγαλοπρεπῆ ἀκροατήρια. Διατὶ δειλιῶμεν; αἱ πρῶται ἀπόπειραι θέλουν ἱκανῶς μᾶς διδάξειν τὴν ἀλήθειαν, ὅτι ἀρχὴ εἶναι τὸ ἥμισυ τῆ παντός (β).

Πειραματικὰ ὄργανα ἀναφέρω αὐτὰ ἐκεῖνα, τὰ ἑποῖα διατρίβων εἰς Βιένναν τὴν Αὐστριακὴν ἠγόρασα μὲ δαπάνην τῶν φιλομαθῶν καὶ φιλοκάλων Σμυρναίων διὰ χρήσιν τῆ φιλολογικῆς γυμνασιῶν, καὶ τὰ ὅποια μεταχειρίζομαι καθ'ἐκάστην εἰς τὰς παραδόσεις μου. Φανερόν εἶναι λοιπὸν, ὅτι διὰ τῆς μαθητῶν τῆ γυμνασίῃ τῆς ἡτο κριττός ὁ μὲ διαγράμματα χηματισμῶν· ἐπειδὴ

(α) Ἴδε Προλ. Χημ. Ἀθήτε Σιλ. ἐδ'.

(β) Αἱ πρῶται μᾶς αὐταὶ ἀπόπειραι, εἶμαι βίβαιος, θέλουν εὐτυχῆσαι Σαυμασίως. Ἄνδρας διὰ νὰ ἐξηγῶσι τοιαῦτα μαθήματα ἔχει τώρα τὸ γένος ἱκανός· Πειραματικὰ ὄργανα, τὰ κυριώτερα, βλέπουν ὅλοι σχεδὸν οἱ σπευδάζοντες νέοι μας. Βυκορέσιον, Κωνσταντινούπολις, Σμύρνη, Χίος, Κυδωνία, Ἰωάννινα ἔχουσι τὰ ἀναγκασιότερα ὄργανα τῆς πειραματικῆς Φυσικῆς. Βιβλία μεταφράζονται ἢ συνεραυρίζονται ἀπὸ τῆς καλητέρας συγγραφῆς τῆς φητισμένης Εὐρώπης. Ὅς τις, βλέπων ταῦτα πάντα προθυμοποιεῖται ν' ἀποδείξῃ ὅλον τὸ ἐναντίον, εἶναι κακοήθης. Τόνομα δὲν τῆ το ἀποδίδω ἔγω, ἀλλ' ὁ εὐδοξός μας Ἀριστοτέλης. „Ἐστὶ γὰρ κακοήθεια τὸ ἐπὶ τὸ χεῖρον ὑπολαμβάνειν ἅπαντα.“ Ρητορ. Βιβ. Β. Κεφ. ιγ'.

βλέποντες ἢ ψηλαφῶντες αὐτὰς τὰς μηχανὰς δὲν χρειάζονται τὴν ἐκ τῆς εἰκονογραφίας κατάληψίν των. Μ' ὅλον τῆτο νομίζων, ὅτι ἔμπορεῖ τὸ βιβλίον νὰ χρησιμεύσῃ ἢ εἰς ἄλλας ὁμογενεῖς, ὅσοι κατοικῶντες μικρότερας τῆς Ἑλλάδος πόλεις, δὲν ἔχουσι τὴς τρόπυς διὰ ν' ἀποκτήσωσιν ὄργανα· πρὸς χάριν τῆτων ἐχηματογράφησα, καθὼς ἠδυνήθην, ὅλα τὰ ἀναφερόμενα ὄργανα, παρεκτὸς τῶν καθ' ἑαυτὰ σαφεσάτων, ἢ τὰ συνάπτω μὲ τὴν βίβλον εἰς τέσσαρας πίνακας. Ἀπὸ τὰ διαγράμματα ταῦτα ἔμπορεῖν οἱ νέοι μαθηταὶ νὰ λάβωσιν ιδέαν τινα τῶν κυριωτέρων πειραματικῶν ὀργάνων, ἢ τῶν δι' αὐτῶν γινομένων πειραμάτων. Τὴν ιδέαν των ἔμπορεῖ νὰ κάμῃ πολὺ καθαρωτέραν ὁ διδασκαλος μὲ ἐξήγησιν, ἀβίασον, ἀργοπορινὴν, ὅσον ἐνδέχεται σαφῆ, ἢ εἰάν πρὸς τέτοις ἐπιτηδευσῆ διὰ σαθερῶ χαρτίε πολλῶν ὀργάνων τὴν κατασκευὴν.

Ἐ' προσπάθεια δὲ χαριζόμενος τὴν πρωτόπειρον τῶν μαθητῶν νεότητά νὰ ἐκθέσω ἐπιπολαιότερον τὴς λόγυς θεωρημάτων τινῶν χωρὶς τὴν ἀπὸ τῆς Μαθηματικῆς βοήθειαν. Μ' ὅλον τῆτο τὰ πράγματα αὐτὰ μὲ ἠνάγκασαν νὰ μεταχειρισθῶ πολλαχῆ μαθηματικὰς φράσεις, καθὼς: προσπίπτουσιν αἱ ἀκτίνες κατὰ κάθετον ἢ πλαγίως: κυβικοὶ δάκτυλοι: τετραγωνικοὶ: κέντρον κύκλυ, σφαίρας κτλ. Ἀνάγκη λοιπὸν ἦτο πᾶσα νὰ ἐξηγήσω ταύτας τὰς φράσεις· διὰ τῆτο εἰς τὸν πρόλογον τῆτον προθέτω τὰς ἀναγκαῖας ἐκ τῆς Γεωμετρίας ἢ Ἀριθμητικῆς ἀληθείας, αἱ ὅποσαι ἔμπορεῖν νὰ ἐκληφθῶσιν ὡς ἡ μαθηματικὴ τῆς μικρᾶς Φυσικῆς ταύτης. Ἐ'ὰν μὲ συγχωρήσωσι ἢ ἄλλαι μὲν περισάσεις, μάλισα δὲ ἡ ἀφένειά μὲ, νὰ γράψω ἢ τὴν Ἀριθμητικὴν ἢ Γεωμετρίαν τῶν παιδων εἰς ἓν βιβλιάριον, θέλων ἔχειν οἱ μικροὶ μαθηταὶ τὴν ἰδικήν των σειρὰν τῶν μαθηματικῶν ἢ φυσικῶν ἀληθειῶν.

Μὲ τοιαῦτα ἐφόδια περιπατῶντες οἱ νέοι μαθηταὶ

κ' ΠΡΟΣ ΤΟΥΤΣ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΝΤΑΣ.

τῆς ἑλληνικῆς παιδείας τὸν δρόμον, ἢ τῆτον, νομίζω, θέλων τελειώσῃν ἀκονώτερα, ἢ εἰς τὰς ἀκριβεστέρας ἐπισήμας μεταβῆν θαρράλευτοι, ὡς προτελεσμένοι ἢ προκατηχημένοι τὰ πολλά. Ἐὰν δὲ σκοπὸν ἔχωσι νὰ δοθῶσιν εἰς τὰς τέχνας, θέλων εἶθαι ὄχι βάνουσοι, ἀλλὰ τεχνίται σολισμένοι μὲ τὰς ὀρθὰς δόξας, ἢ τοσῆτον διάφοροι παρά τὸν πολὺν ἢ ἀπαιδευτον ὄχλον, ὅσον οἱ βλέποντες διαφέρουσιν ἀπὸ τῆς ἀοιμάτης (α).

Διὰ τὴν γαίην δὲ τὸ καλὸν κοινότερον, ἢ νὰ μεταδοθῆ ἄληθῶς ἢ μάθησις τῶν φυσικῶν ἀκροαμάτων ἢ εἰς τῆς, ὅσοι παρά τῆς μαθητῆς, τὰ ἐπιθυμῶσι φιλομαθεῖς, ὡς προεῖπα, ἀνάγκη ἦτο νὰ γραφῆ εἰς γλώσσαν, τὴν ὁποῖαν λαλεῖ ἢ καταλαμβάνει τὸ ἔθνος ὅλον. Τοιαύτην δὲ ἐννοῶ, τῆς ὁποῖας τὴν μὲν ὕλην δίδουσιν αὐτὰ τὰ σώματα τῆ λαλῆντος ἔθνους, τὸ δὲ εἶδος ἢ τὴν μορφήν καταρτίζει ἢ τελειοποιεῖ τῶν πεκαυτευμένων ἢ σοφῶν ἀνδρῶν ὁ ὄμιλος μὲ τὴν σάθημην τῆς ὀρθῆς κρίσεως, ἢ τῆς κανόνας τῆς παλαιᾶς ἡμῶν γλώσσης, ἐξορίζων μὲν πᾶν βάρβαρον ἢ ἀλλοεθνὲς, ἀντ' αὐτῶν δὲ εἰσάγων τὰ οἰκεία ἢ συγγενικά, θεραπεύων δὲ ἢ διορθῶν τὰ καταπληγωμένα καὶ διεσραμμένα. Τοιαύτη γλώσσα, ὅταν ἐκφράζη πράγματα γνωστὰ, καταλαμ-

(α) Αἱ ὀρθαὶ δόξαι διακρίνουσι τὰ φωτισμένα ἀπὸ τὰ ἀφώτιστα ἔθνη· ὁ λαὸς τῶν ἀφωτίτων κυλίεται ὅλος εἰς τῆς ἀμαθίας τοῦ βόρβορον. Μηδὲ τῶν φωτισμένων ὁ λαὸς εἶναι φιλόσοφος· διότι τῆτο εἶναι ἀδύνατον. Ἐξεύρει ὅμως νὰ δοξάζη τὰ ὀρθὰ, εἰὰν ἢ διὰ ἰμπορῆ ἢ ἀποδώσῃ φιλοσοφικῶς τὸν τύτων λόγον, ἢ διὰ τὰς χρείας τῆ εἶναι ἰκανὸν, εἰὰν εὐρίσκειται μεταξὺ ἀμαθίας ἢ σοφίας. „Ἐς δὲ δήπε τοῖτον ἢ ὀρθὴ δόξα μεταξὺ φρονήσεως ἢ ἀμαθίας.“ Πλάτ. Συμποσ. Ἰδο ἢ Κοραῆ Αὐτοχ. 50χ. Ἑλλην. Βιβλ. Τόμ. Γ. σελ. λυ'.

βάνεται ἀπὸ πᾶσαν τάξιν ἀκροατῶν, ἢ ἐνταυτῷ εὐφραίνεαι ἢ τὴν τάξιν τῶν ἐλλογιμωτέρων.

Μήτε διορθωτῆς γλώσσης ἐφαντάσθην νὰ γείνω ποτὲ, μὴτ' αἱ περιστάσεις μ' ἐχάρισαν ἐκεῖνα τὰ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων γίνεται τῆς γλώσσης διορθωτῆς· ἀλλ' ὁ λόγος βοᾷ ὁ ὀρθός, ὅτι ἔθνος δὲν ἐμπορεῖ νὰ ὀνομασθῆ, ὅταν δὲν ἔχη γλώσσαν καταλαμβανομένην ἀπ' ὅλα τῷ ἔθνει τὰ πρόσωπα, ὅσα ἔχουσιν ἀκοήν, ἢ ὅπως ἔν ευαισθητῆσαν· ὅταν τῷ ἱεροκήρυκος ἢ γλώσσα δὲν ἀκούεται ἐπίσης ἢ ἀπὸ τὸν πεπαιδευμένον τῷ ἔθνει ἢ ἀπὸ τὸν ἀπαιδευτον· ὅταν ἐξ ἐναντίας λαλῆ μὲν τὸ ἔθνος ἄλλα, καταταυραννῆται δὲ ἀπὸ τῆς σοφῆς τε νὰ καταλαμβάνη τὴν γλώσσαν τῷ ἱερῷ Χρυσόσῳμῳ, τῷ Θεῷ Ἀθανασίῳ, ἢ τῶν, ὅσοι ἐγραψαν ὡς ἐγγιστα καθὼς ἐκεῖνοι οἱ ἱεροὶ ἄνδρες, ἀλλ' ὄχι εἰς τὴς χρόνους, ὅταν ἐζησαν ἐκεῖνοι. Ἡ πέτρα μᾶς διδάσκει τὴν ἀκαρπίαν, ἢ ἀχρησίαν τοιαύτης γλώσσης· ἢ τὴν δικαίαν ἀγανάκτησιν τῶν ἀπλησέρων ἀκροατῶν, ὅταν πολεμῶνται αἱ ἀκοαὶ τῶν ἀπὸ λέξεις ἢ συντάξεις ἐχύσας πρὸς αὐτὰς ἐκείνου τὸν λόγον, τὸν ὁποῖον ἔχουσιν εἰς τὸν σῶμαχον τὰ χρυσᾶ τῷ Μίδα βρώματα (α). Τοιαύτην ἀδικίαν νὰ πάσχη τὸ ἀγαπητὸν γένος δὲν θέλην βέβαια ὑποφέρειν οἱ ὑπὲρ τῷ γένει κοπιῶντες ἐλλόγιμοι ἡμῶν ἄνδρες. Εἰς

(α) Εἰς ταύτην, τὴν ὁποίαν κατοικῶ πόλιν, Ἱεροκήρυξ, ὅστις, ὅταν ἐκήρυττεν ἐπ' ἄμβωνος τὸν λόγον, ἦτο κοινὴ τῶν ἀκροατῶν χαρὰ, ἀπατηθεὶς ἀπὸ τῆς συνισάνοντος λόγου χαρακτῆρα ἑλληνικώτερου, ἤρχισε νὰ συνδέτῃ τῆς λόγου τε εἰς χαρακτῆρα τοῦτου· ἀλλ' ἀκούων παραπονεμένου τὸν λαὸν ὡς μὴ καταλαμβάνοντα τίποτε ἀπὸ τῆς λόγου τε, ἢ βλέπων ὅτι σπείρει κατὰ πετρῶν, ὡς λέγει ἢ παροιμία, ὑπέσχεψε πάλιν εἰς ἐκεῖνον τῆς λόγου τὸ ὕψος, τὸ ὁποῖον εἶναι ὕψος τῆς γλώσσης τῆς ἀκούοντος λαῦ.

κβ' ΠΡΟΣ ΤΟΤΣ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΝΤΑΣ.

Τύττε εδωκε τήν φροντίδα κ' έπισασίαν αύτή ή Θεία πρόνοια διά να τ' οδηγήσωσιν από τήν άπαιδευσίαν εις τήν φιλοσοφίαν, ώς άλλοι Μωυσεΐς κ' Α'αρών από τήν έρημίαν εις τήν γήν τής έπαγγελίας. Τύττεσ άφίνων να σκεφθώσι με τήν συνέσιν κ' σοφίαν των, όσα χρησιμεύσιν εις άφελειαν τῆ γένεσ, ερέφω τόν λόγον με εις τῆσ μαθητάσ τῆσ γυμνασίε, τά τέκνα τῶν φιλομαθῶν κ' φιλογενῶν Σμυρναίων, διά τά όποια έγγεινεν ό μικρός ύτος πόνοσ με.

Σείσ, φίλοι με, έπληροφότητε ίκανῶσ, ότι με τάσ έπισημάσ ήμῆσ είναι άναγκαία διά τόν φωτισμόν τῆσ γένεσ κ' ή κάθαρσίε κ' τελειοποίησίε τής όμιλημένησ γλώσσησ. - Εκταλάβετε, ότι διορθώσίετῆσ άληθινή είναι μήτε να κριμνιωθῆ εις τήν ταπεινώσιν, εις τήν όποίαν τήν κατεβίβασεν ή κοινή δυσυχία, μήτε να ύψωθῆ όπῆ να τήν αναβιδάση προθυμείται ίκαρομενίππειοσ φαντασίε, αλλά τ'ό μέσον, όπῆ είναι πάντοτε θεμελιωμένος τής άρετήσ ό οίκοσ, θέλει τήν αναδείξειν γλώσσαν έθνεσ, τ'ό όποτον έσπύδασεν εις τήν έξαναπόκτῆσιν τής προγονικήσ τε γλώσσησ. Ε'βεβαιώθῆτε τήν άληθειαν ταύτην, ότι αν άνάγκη μῆσ σενοχωρήση να μη περιπατήσωμεν τόν ενδοξόν τῆτον μέσον δρόμον, ή άπάτη μῆσ αποπλανήση, εύκταιότερον είναι να συγκαταβώμεν εις τῆσ όλῆσ γένεσ τήν γλώσσαν, μ' όλον ότι χυδαϊκήν κ' βάρβαρον, παρά να πετάσωμεν με τής φαντασίεσ τ'ό πτερόν εις τήν χώραν τής άνυπαρξίασ. Τ'ό πρώτον είναι κακόν, τ'ό όποτον δέν θέλει παύσειν να μῆσ έχῆσ συνδεδεμένεσ εις κοινωσίαν με όλῆσ τῆσ άδελφύεσ μῆσ· τ'ό δεύτερον κακόν μῆσ άφορίζε κ' από τήν κοινωσίαν τῆσ γένεσ, κ' από τήν κοινωσίαν άλλων έθνῶν, ώσ άλλόκοτα κ' έξαίσια τέρατα.

Παράδειγμα καλῶσ διορθομένησ γλώσσησ μῆσ έδωκεν άνήρ δαιμόνιοσ, τόν όποτον δέν δύναμαι να επαινέσω, μηδ' αν είχα τῆσ Δημοθένεσ τήν δύναμιν, ό σοφοσ

Χιοσμυρνατος Κοραῆς. Τῆτο τὸ παράδειγμα σᾶς ἔβαλα πρὸ ὀφθαλμῶν εὐθύς ἀπὲ ἠνοιχθῆ τὸ φιλολογικόν μας Γυμνάσιον. Τῆτο ἀκολουθῶντες χαίρετε ἔ σεις, παραλλήλίζοντες κατὰ τὰς δυνάμεις σας φράσεις τῆς σημερινῆς γλώσσης με φράσεις Θεοκριτεῖς, Ὀμηρεῖς, Εὐριπίδεις κτλ. Ἀγᾶλλεται κ' ἐμῆ ἡ καρδιά, διότι ἠξιώθην νὰ σᾶς γείνω ὀδηγὸς εἰς δρόμον, τὸν ὁποῖον ὑπαγορεύει μὲν αὐτὸς ὁ ὀρθὸς λόγος, μᾶς ἔδειξε δὲ πρῶτος ὁ σοφὸς ἔ πολυμαθῆς συμπατριώτης σας. Εἰς τῆτο τὸ παράδειγμα ἀκολουθῶσι τὴν σήμερον οἱ σοφώτεροι ἔ φρονιμώτεροι ἄνδρες τῆ γένους, ἔ πολλοὶ τῶν εὐγενεσέρων ἔ προκρίτων (α), μ' ὄλον ὅτι καταπολεμῶνται ἀδιακόπως, ἔ ἐπηρεάζονται ἀπὸ τῆς, ὅσαι θέλῃσι νὰ ἐμβάλωσιν εἰς τὰ εἴματα τῶν νέων Γραικῶν τὴν γλώσσαν τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων. Ἐὰν αἱ ἀληθινὰ δόξαι δὲν κατετρέχοντο εὐθύς ἀπὲ προκύπτειν εἰς τῆς ἀνθρώπους, ἠθέλεν εἶναι ἀσυγκρίτως μεγαλήτερος ὁ ἀγὼν τῆς ἀπάτης νὰ μᾶς καταδωλώσῃ, παρ' ὅσον ἀγωνίζεται ἠρωικῶς ὁ ὀρθὸς λόγος νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ ταύτην. Μ' ὄλον τῆτο θέλει παρελθεῖν ἔ ὁ μικρὸς ἔτος πόλεμος.

Συγχίζονται τινὲς ἔ παραπονῶνται θλιβερῶς, διότι οἱ ἐλλόγιμοι τῆ γένους ἀποβάλλων ἀπὸ τὰ γραικιστὶ γραφόμενα βιβλία τὴν ἀπόλυτον γενικὴν, ἔ τὴν δοτικὴν

(α) Ἐκ τῶν πολλῶν τέτων ἀρκεῖ νὰ ὀνομάσω ἰδῶ τὸν σοφὸν τῶν Βυκερσιῶν διδάσκαλον Κωνσταντῖνον Βαρδαλάχον, ἔ τὸν εὐγενῆ φίλον με Μιχαῆλον Δημητρεῖς Σχινᾶν. Μόλις ἔτελείωσα τὸν πρόλογον τῆτου ἀutoχειδιάζων, ὅτε διὰ τῆ Λογίῃ Ἐρμῆ ἔμαθα, ὅτι ὁ πρῶτος ἐκδίδει διὰ τῆ τύτῃ πειραματικὴν Φυσικὴν διὰ τὰς πρωτοπείρας μαθητὰς ἔ αὐτὸς. Ἐὰν ἠξίωρα ὅτι ἐκοπίαζεν εἰς τῆτο, δὲν ἠθελα βίβλια κοπιάσειν κ' ἐγὼ ὁ ἀδύνατος· ἀλλὰ τὸ βιβλίον με ἦτο χεῖδὸν τυπωμένου, ὅταν ἔλαβα ταύτην τὴν εἶδησιν.

πτώσιν, ἢ τὸ Ἔσι, ὑπαρτικὸν ζῆμα κτλ. Ἀλλὰ ταῦτα κατὰ δυσυχίαν τὰ ἀπέβαλεν ἢ γλώσσα τῆ ἔθνης, τί πταίσι οἱ ἀποβάλλοντες τὰ ἀποβαλμένα; Καλὸν ἦτο νὰ εἶχαμεν ἢ δοτικὴν ὁμοιοχηματίσον τῆς παλαιᾶς, ἢ ἀπόλυτον γενικήν, ἢ ἀπέρριφτον, ἢ ὅλα εἰσεῖνα τὰ λαμπρὰ κοσμήματα, τὰ ὅποια εἶχεν ἢ θεία γλώσσα τῆ Οὐμῆρ, τῆ Πλατωνος, ὅλων ἐκείνων τῶν μακαρίων ἀνδρῶν, ὅσοι ἔγραψαν, „ὅτ' ἦσαν λόγοι χρυσοί.“ Ἔστι δυνηθῆ νὰ τὰ εἰσαῆξαι τὴν λαλουμένην γλώσσαν, ἐτελειώσεν ὅλον τὸν ἀγῶνα, ὅσοι πρόκειται εἰς ἡμᾶς τῆς αἰωνεῖς, ἢ ὅσοι ἀποταμιεύεται διὰ τῆς μεταγενεσθῆς μας, νὰ φωτισοῖ τὸ δύσηνον γένος μας. Οἱ χρυσοὶ εἴφανοι ἢ οἱ ἀνδριάντες μικρὰ βραβεῖα θέλουν εἶναι διὰ τῆτον.

Ἡ γλώσσα εἶναι ὄργανον, διὰ τῆ ὁποῖα ἐξηγῶμεν εἰς τῆς ἄλλης τὰς ἐννοίας μας (α). Καθὼς λοιπὸν τῶν ἄλλων ὀργάνων πρώτην ἀρετὴν παρατηρῶμεν νὰ ἐμπληρῶναι τὸν σκοπὸν, διὰ τὸν ὅποιον κατεσκευάσθησαν ἢ δεῦτερον φροντίζομεν νὰ εἶναι ὁπωσῶν κοσμημένα διὰ νὰ εὐφραίνωσι ἢ τὴν ὄρασιν, ἀπαράλλακτα ἢ γλώσσης ἀρετὴν πρώτην πρέπει νὰ θεωρῶμεν τὸ νὰ ἐξηγῆ τὰς ἐν-

(α) Τῆ λόγῃ τὴν χρῆσιν δίδωκεν ἡμεῖς ὁ κτίσας ἡμᾶς „θεὸς ἵνα τὰς βηλάς τῶν καρδιῶν ἀλλήλοις ἀποκαλύπτωμεν, ἢ, διὰ τὸ κοινωνικὸν τῆς φύσεως, ἕκαστος τῷ πλησίον μεταδιδῶμεν, ὡσπερ ἐκ τινῶν ταμείων τῶν τῆς καρδίας κρυπτῶν, προφέροντες τὰ βηλούματα ἢ „Φύσει ἀρετὴ λόγου μήτε ἀσαφεία κρύπτειν τὰ σημανόμενα, μήτε περιττὸν εἶναι ἢ μάταιον εἰκῆ τοῖς πράγμασι περιρρέοντα.“ Ἄριστος φιλοσοφῆ ὁ μέγας Πλάτωνος (Οὐμῆρ. εἰς τὸ Πρῶτον σιαντῶ) ἢ βῆσις τῆ θεῖα πατρὸς εἶναι γνωστὴ εἰς τῆς παιδευμένης τῆ γίνου, ἀλλ' ἢ βαρυτέρα τῆς ἕνεκα ἀπ' ὀλίγου ἠρευνήθη, ὅσον ἔπρεπε.

νοίας, ἢ γυν νὰ εἶναι καταληπτή εἰς τὴν, διὰ τῆς ὁποίης γράφεται, ἢ δευτέραν νὰ ἔχη τὴν ἐν τῶν λέξεων χάριον ἢ τερπνότητα· ἀλλ' εἶναι πρὸς Διὸς, φρόνημα τέκτων, ὅςτις ἀγοράζει σκεπάρνιον ἢ πριόνιον, τὰ ὅποια ἐμποδίζονται ἀπὸ τὴν χρύσειον ἢ τὴν ἄλλαν εὐλοισίαν νὰ ἐμπληρῶσι τὰ ἴδια αὐτῶν ἔργα, ἢ γυν τὸ ἐν νὰ πελενηῖ, τὸ δὲ ἕτερον νὰ πριονίζῃ ἀπαράλλατα πάχει νομίζω. ἔτι δὲ νὰ εὐλοισῇ τὴν γλώσσαν μὲ γενικὰ ἀπολύτως, ἢ δοτικὰ, ἢ χωρὶς ἀνάγκην, λέξεις ἀσυνείδητος, κινδυνεύει νὰ τὴν κατασῆσῃ ἀκατάληπτον εἰς τὴν ἀκρότητα ἢ ἀναγινώσκοντα.

Ἀπόλυτοι γυνικαί, ὡς τὰς ὀνομαζουσιν οἱ Γραιματικοί, παρατηρῶ, ὅτι εὐρίσκονται ἢ ἐμπορῶν νὰ εἰσαχθῶσιν εἰς τὴν γλώσσαν, χωρὶς νὰ βλαψῶσι τὴν σαφήνειαν, ὅλγαι τινὲς τοιαῦται: ζῶντος τῆ πατρός μου, ἀνεχώρησα ἀπὸ τὴν πατρίδα, ἢ τι τοῖτο, ἢ: πατριαρχεύοντος, ἢ αρχιερατεύοντος τῆ δείνου, ἐπίσθη ὁ ναῦς κτλ.

Δοτικὴν δὲ χωρὶς προθέσεως, καθὼς ἢ ἄλλοι ἀκριβῶς ἐπαρτήρησαν, ἢ λαλημένη γλώσσα δὲν ἔχει. Κις τὸ: Μοῖ φαίνεται, ὅτι δὲν εἶναι δοτικὴ τὸ Μοῖ, ἐλέγχεται ἀπὸ τὸ, Μᾶς φαίνεται. ὅπου τὸ αἰτιατικοῦ ματίον Μᾶς ἀποδείχνει τρανῶς, ὅτι τὸ πρῶτον Μοῖ εἶναι διαφορὰ προφορᾶς τῆς αἰτιατικῆς Με. Κίνα δοτικὴ, ἐμπορεῖτις νὰ εἴπῃ, ἢ, ἂν εἶναι διαφορὰ, ἐμπορεῖ νὰ μᾶς ὠφελῆσῃ εἰσαγούσα εἰς τὴν γλώσσαν τὴν χρῆσιν τῆς δοτικῆς. Ἀλλὰ τί θέλει μᾶς ὠφελῆσαι ἢ ἐνικὴ δοτικὴ, ὅταν τῆς πληθυντικῆς ἢ χρῆσις χαλῆ τῆς γλώσσης τὸν σκοπόν: φαίνεται ἡμῖν, ἢ φαίνεται ὑμῖν, ἢ, ὅταν ὁ λόγος περιέχει μετοχὰς, φαίνεται τοῖς λαλήσιν ἢ γράφουσιν κτλ., ἐμπορεῖτις νὰ τὰ ἐκλάβῃ ὡς συντάγματα φανερά εἰς τὸ ἔθνος ἢ ἐπομένως ἢ ἀνάμεινα νὰ εἰσαχθῶσιν εἰς τὴν λαλημένην γλώσσαν. Στοχάζομαι (ἢ τὸ νὰ εὐχάζεται τις, μάλιστα ὅταν λαλήμερινῶς μὲ μαθητὰς ἢ φίλους τε, δὲν ἐμπορεῖ μηδ' ὁ Μῶ.

μος αὐτὸς νὰ διαβάλη) μέγα μέρος ἀσαφείας ἐμβιβάζομενον εἰς τὴν γλῶσσαν ἀπὸ τὴν Δοτικὴν· καὶ διὰ τῆτο, ὅσον δυνάμεθα, καλὴν εἶναι νὰ τὴν ἀκορφεύγωμεν, ἂν θέλωμεν νὰ διατηρῶμεν τῆς γλώσσης τὸ σκοπιμώτατον τέλος· ἢ, ἂν τὴν φυλάξωμεν, νὰ τὸ κάμνωμεν καὶ εἰς ὀλιγωτάτας περιπτώσεις, ὅπως ἐμπροθέμεν νὰ θεωρήσωμεν τὴν χρῆσιν τῆς, ὡς ἀρχαῖσ μὲν τῆς ὀμιλουμένης μας γλώσσης. Τοιαύτας περιπτώσεις εὐρίσκω τὰς ἐφεξῆς: Πρὸς τούτοις, διὰ τῆς φρίττοντας τὸ Σιμὲ τῶτων· καὶ: Ἐξεδόθη ἡ ἑλληνικὴ βιβλιοθήκη ἐν Παρισίοις· ἔγραψα ἐν Βιέννῃ· καὶ, γενικῶς εἰς τὰς χρονολογήσεις βιβλίων καὶ ἐπιστολῶν, ὅπως ἐσυνειθίσθη νὰ γράφεται τῆς πόλεως τὸ ὄνομα εἰς δοτικὴν. Ἴσως μὲ ταύτας τὰς περιπτώσεις ἐμπορεῖ νὰ συγχωρηθῆ καὶ ἡ συνήθεια νὰ ἐπιγράφονται αἱ ἐπιστολαὶ εἰς δοτικὴν· π. χ. Τῷ τιμιωτάτῳ κτλ. Ταῦτα δὲ λέγω διὰ τῆς νομίζοντας παράνομον πρᾶγμα τὴν παραίτησιν τῆς δοτικῆς, καὶ θέλοντας ν' ἀναστήσωσι τὴν γλῶσσαν, ὅχι τὴν παιδείαν τῆ Πλάτωνος· ἐγὼ δὲ προσπαθῶ ν' ἀναπληρῶνω καὶ κατὰ τὰς ὀλίγας ταύτας περιπτώσεις τὸν τόπον τῆς δοτικῆς μὲ τὴν αἰτιατικὴν προθετικῶς, ἢ χωρὶς πρόθεσιν, κατὰ τὴν χρείαν, διὰ νὰ φυλάττω κάποιαν σαφεράν κανονικότητα καὶ ὁμοιότητα εἰς τὴν ἄλλως ἀτελεῖ καὶ ἀηδῆ ἐρμηνείαν τῆς λόγου μου.

Ἄλλη ταραχὴ συμβαίνει εἰς τινὰς ἀπὸ τῆς γράφοντας τὴν ὀμιλουμένην γλῶσσαν ἐκ τῶν ὑποτακτικῶν ἄρθρων ἢ ἀντωνυμιῶν, ὁ ὅποιος, ἡ ὅποια, τὸ ὅποιον, ἀντὶ τῶν παλαιῶν, ὅς, ἢ, ὅ: ἄλλοι μὲν θέλωσιν ἀντ' ἐκείνων νὰ εἰσάξωσι τὸ ὅπως ἢ ὅπως εἰς πᾶν γένος καὶ πάντα ἀριθμὸν· τινὲς δὲ, νὰ συστήσωσι τὰ παλαιὰ μὲ τὸ παραπληρωματικὸν Που, ὅς περ, ἢ περ, ὅπως· γενναϊότερα μὲ φαίνεται τῶν δευτέρων ἡ γνώμη, ἂν ἦτο δυνατόν νὰ γείνωσιν ἕτω χρήσιμα, τὸ ὅποιον θέλει νὰ εἶπῃ καταληπτὰ τὰ ἄρθρα ταῦτα, ἢ ἀντωνυμίαι, ὅπως ἀντὰ ὀνομάτωσι· ἀλλὰ τὸ ἄσπερ, καὶ ἦν περ, καὶ ὦν περ, καὶ τὰ

τοιαῦτα, καθείς καταλαμβάνει πόσιν ἢ ἀσάφειαν ἢ δυσκολίαν, τέλοςισον κατὰ τὸ παρὸν προξενῆσιν εἰς τὴν ἀκρόντας· ἔπειτα τί θέλομεν εἰπεῖν περὶ τῆς τοπικῆς σημασίας τῆ πῆ; Ἄν θελήσωμεν γὰρ τὸ ἐκλάβωμεν ὡς παραπληρωματικόν, διὰ τί γὰρ μὴ συγκολλησωμεν τὸ περ μὲ τὴν αὐτὴν ἄδειαν, ἀλλὰ ἢ κάποιον πλειότερον λόγον, διότι ὡς παραπληρωματικόν ἐγράφετο ἀπὸ συγγραφῆς τῆ παρακμάσαντος ἑλληνισμοῦ; Καθὼς ὅμως εἶναι ἀχρηστον τὸ, ὅς περ εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, ἔτω, νομίζω, πρέπει γὰρ ἐκλάβωμεν ἢ τὸ ὅς περ. Οἱ πρῶτοι δικαιολογῆσι τὸ Ὅ περ ἢ Ὅ, περ ὡς χρήσιμον κατὰ πᾶν γένος ἢ πτώσιν ἢ ἀριθμὸν ἀπὸ τῶν παλαιῶν τὰ Ὅτις, ὄτου, ὄτω κτλ. Ἀλλὰ τίς δὲν βλέπει, ὅτι τὰ παλαιὰ ταῦτα φυλάττεσι μὲν ἀκλιτον τὸ εἰς τὴν ἀρχὴν, Ὅ, ἀλλ' ἐνταμωθέντα μὲ τὸ ἀόρισον τίς ἔγειναν ὡς ἐν κλιτὰ ἢ κατὰ πτώσιν ἢ κατ' ἀριθμὸν;

Μεταχειριζόμεθα λοιπὸν καταλληλότερα ἢ σαφέστερα ἀντὶ τῶν, ὅς, ἢ, ὄ, τὰ, ὁ ὅποιος, ἢ ὅποια, τὸ ὅποιον. Ταῦτα ἐμεταχειρίσθη ἢ γραικικὴ γλῶσσα ἀπὸ πέντε ἢ ἕξ ἑκατονταετηρίδων, -ὄχι, ὡς νομίζω, χωρὶς παλαιᾶς χρήσεως παραδείγματα. Συχνάκις οἱ παλαιοὶ ἢ αὐτοὶ οἱ δόκιμοι ἐμεταχειρίζοντο τὸ, ὅς τίς ἀόρισον, ἀντὶ τῆ ἀπλῆ ἀναφορικῆ ἢ ὠρισμένου, ὅς (α). Τὸ αὐτὸ Ὅς τίς ἐπέφεραν ὑπερὸ ἀπὸ γνῶσιν ἢ δήλωσιν σημαίνοντα ῥήματα· γέμψι τὰ ἑλληνικὰ συγγράμματα ἀπὸ παραδειγμάτων τοιαῦτα· ἀρκεῖ, σοχάζομαι, γὰρ εἶπω ἐν ἀπὸ τὸν ἔενοφῶντα. „Οὔτε τῷ ἀγρὸν φυτευσάμενῳ δῆλον ὅς τίς καρπώσεται κτλ.“ Ἀλλὰ παλαιοὶ δόκιμοι συγγραφῆς ἐμεταχειρίσθησαν εἰς ἀπαράλλακτον τόπον τὸ ποίος.

Ἐγὼ γὰρ ἐκ' οἷδ' ὄμμασι ποίσις βλέπων (β)
 Πατέρα ποτ' ἂν προσεῖδον.

(α) Βλῖπε Κοραῖ ἑλλην. Βιβλ. Τόμ. Β'. σελ. 332.

(β) Σοφοκλ. Οἶδ. Τυρ. 1371.

κῆ ΠΡΟΣ ΤΟΤΣ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΝΤΑΣ.

Ἀντὶ τῆ οἷς τισιν ὄμμασιν. Πιθανὸν εἶναι λοιπὸν ὅτι εἰς τὴν παρακμὴν τῆς ἡ γλῶσσα μεταχειριζομένη τὸ ὅς τις ἀντὶ τῆ ὅς ἐμεταχειρίσθη καὶ τὸ Πρῶτος πρῶτον μὲν ἐνάρθρως ὁ ποῖος, ἡ ποία, τὸ ποῖον (α). ἔπειτα δὲ, ἐπειδὴ τὸ ὁποῖος παρέλαβεν ἀντὶ τῆ, οἷος, καὶ τὸ, ὁποῖος ἀντὶ τῆ ὅς τις ἄν, εἰς ἀποφυγὴν συγχύσεως προσέκολλησε τὰ ἄρθρα ὁ ὁποῖος, ἡ ὁποία, τὸ ὁποῖον, διὰ τὴν ἀσυνέχειαν μετὰ αὐτὰ ὅς, ἡ, ὅ, καὶ ἔτω κατήντησαν καὶ εἰς ἡμᾶς.

Πολλάκις οἱ παλαιοὶ συγγραφεῖς ἀντὶ τῆ οἷ, μεταχειρίζονται τὸ, ὅσοι, ὅταν τὰ ἀναφερόμενα πράγματα δὲν ἀοριζαίνωσι μόνον κατ' ἐσῖαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ ποσὸν ἢ τὸν ἀριθμὸν. Ὅς τις προσέξει ὀλίγον εἰς τὰ ἑλληνικὰ συγγράμματα, ἐμπόρει νὰ εὔρη πολλότατα παραδείγματα. Ἰδὲ ἐκ τῆ „Ξενοφῶντος“ Ὁ δὲ ἕδεν καινότερον εἰσέφερε τῶν ἄλλων, ὅσοι μαντικὴν νομίζοντες κτλ. ἄπε τὸ, Ὅσοι, εἶναι προφανῶς ἀντὶ τῆ, οἷ. Ἡ δὲ τοιαύτη μεταχείρισις τῆ Ὅσοι ἀδιαφόρως ἀντὶ τῆ οἷ γίνεται μόνον εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν, ἐπειδὴ μόνον τὰ πολλὰ ἐμπορεῖν ν' ἀοριζαίνωσι κατὰ τὸν ἀριθμὸν, ἔχει δὲ καὶ τὸ ἐν, ὅτε μάλιστα εἶναι πρόσωπον· ὡσαύτως καὶ ἡμεῖς ἀντὶ τῆ οἷ ὁποῖοι μεταχειριζόμεθα τὸ ὅσοι, ὅπε, ὡς εἶπα, ἀοριζαίνωσι τὰ λεγόμενα κατὰ τὸν ἀριθμὸν: ἄνθρωποι, ὅσοι ἐπαιδεύθησαν καλῶς, ἔζησαν εὐτυχῶς, ὅχι ὅμως καὶ εἰς ἐνικὸν ἀριθμὸν: ἄνθρωπος ὅσος· ἀλλ' ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος· ἐμπορεῖμεν δὲ, μὲ φαίνεται, ἐπὶ πράγματος ἀορίστου κατὰ τὸ ποσὸν νὰ εἰπῶμεν καὶ εἰς ἐνικὸν ἀριθμὸν. π. χ. ἡ περιουσία, ὅσην μέλλομεν ν' ἀφήσωμεν εἰς τὰ τέκνα μας, εἶναι ἀδηλος. ἔχομεν λοιπὸν κλιτὰ μέρη λόγου νὰ μεταχειριζώμεθα εἰς τὴν λαβημένην γλῶσσαν ἀντὶ τῶν ὅς, ἡ, ὅ, τὰ εἰρημένα· ἐμπορεῖμεν δὲ νὰ μεταχειριζώμεθα,

(α) Βλέπε Κοραῖ Ἑλλην. Βιβλ. Τόμ. Β'. σελ. 333.

ἀλλ' εἰς μόνον τὸ ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν γένος, καὶ εἰς τὰς ὀνομαστικὰς πτώσεις, καὶ τὰ παλαιὰ ἀόριστα, ὅς τις, οἷτινες, ἦτις, αἴτινες, τὰ ὅποια καὶ ἀπ' ἐκείνης ἐξελαμβάνοντο ἀντὶ τῶν ἀρισμένων ὅς, ἢ κτλ., ὡς προεῖπα, καὶ δὲν ἔχομεν χρείαν καμμίαν ἀπὸ τοῦ ἀκλιτοῦ καὶ πολυσημαντότατον ὄπερ.

Ταῦτα, φίλοι μαθηταὶ τῆς φιλολογικῆς τῆς Σμύρνης Γυμνασίᾳ, παρεκβατικώτερον γράφω διὰ σᾶς μόνους εἰς τὸν πρόλογον τῆς Φυσικῆς συνόψεως, διὰ τὴς ὁποίας ἐκδίδεται καὶ ἡ Φυσικὴ, εἰάν καὶ καθημέραν δὲν πάυω νὰ σᾶς τὰ ἐνθυμίζω καὶ ἀπὸ σώματος, ὁμῶς μὲ ὅσα κρίνω συντελεστικὰ εἰς προκοπὴν σας. Οἱ δὲ ἄλλοι τῆς γένους ἐλλόγιμοι ἄνδρες δὲν ἔχουσι χρείαν τῶν εὐτελῶν μετὰ τῶν λογίων· μηδὲ μαθηταὶ, ὅσοι διδάσκονται ἀπὸ σοφῆς διδασκαλίας, τὰς μόνους χρησὰς τῆς Ἑλλάδος ἐλπίδας.

Ἐγγραφα ἐν Σμύρνη, τὸ καιρὸν ἔτος, κατὰ μῆνα Μαΐου.

Κ. Μ. Κούμας.